

Коломієць О. В.

Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського

ПОШУКИ ВИТОКІВ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В ТРИПІЛЬСЬКІЙ ЦИВІЛІЗАЦІЇ ЗАСОБАМИ ХУДОЖНЬОГО СЛОВА (ЗА ТВОРЧІСТЮ ДОКІЇ ГУМЕННОЇ)

У статті розглянуто художні особливості основних творів Докії Гуменної на праісторичну тематику. Об'єднує їх ідея автохтонності українського народу, яку відстоювала письменниця упродовж всього життя, стверджуючи, що Трипілля заклало основи нашого національного світогляду. Міфотворчість авторки дає змогу в художній формі відтворити світоглядні вірування людей часів Трипільської культури, простежити витоки української ментальності, довести, що сучасне населення України – це нащадки давньої цивілізації.

Цьому історичному періоду минулого України присвячено цілий цикл її творів: етюди «З історії старовини» (1940), «Трипільська статуетка» (1939), «Таємниця черепка» (1940); повість «Про муст'єрського хлопчика» (1940), повість «Великий Цабе» (1952), повість-нарис «Благослови, мамо!» (1966), «Сімейний альбом» (1971), повість про трипільців «Минуле пливе в майбутнє» (1978) та збірку мікронovel «Прогулянка алеями мільйонів років» (1987).

Перші нариси написані під враженням від археологічної експедиції поблизу села Трипілля, у якій брала участь сама авторка, – останні – це творче натхнення письменниці вже в далеких заморських світах. Але їх об'єднує ідея автохтонності українського народу, яку Докія Гуменна відстоювала все своє життя, стверджуючи, що Трипілля заклало основи нашого національного світогляду.

Деякі дослідники звертають увагу на сміливість Докії Гуменної у виборі доісторичної теми. Питання походження українського народу в радянській історичній науці розглядалося лише крізь призму Київської Русі як спільної колицки для братніх народів, і письменник наважився розвіяти цей міф, стверджуючи, що Московія стояла під двокілометровою кригою, коли життя в Україні вже переживав розквіт. Захоплення письменника історичним минулим не можна трактувати лише як втечу від радянської дійсності.

Це внутрішня потреба зрозуміти життя людей, які жили в Україні близько п'яти тисяч років тому, пізнати їхній світогляд, культуру та довести, що сучасне населення України є нащадком великої цивілізації.

Ключові слова: автохтонність, еміграційна література, ідентичність, казка-есе, материкова література, наукова фантастика, повість, праісторична тема, Трипільська цивілізація.

Постановка проблеми. У 2023 році громадянська Україна святкувала 130-у річницю з часу відкриття Трипільської культури Вікентієм Хвойкою, яка привернула увагу багатьох дослідників: археологів, істориків, мистецтвознавців, дослідників української мови та літератури, письменників, громадських діячів та інших. У Києві 16 листопада відбувся Всеукраїнський круглий стіл із міжнародною участю «Українська спадщина: від Трипілля до сучасності, організована Інститутом українознавства НАНУ. Більшість її учасників сходилися на думці, що Трипільська цивілізація є питомою культурою української землі. «Трипільська культура – унікальне явище в історії людства. Вона відіграла безпрецедентну роль у становленні цивілізації на планеті Земля» [18, с. 39], – зазначав професор

В. Черняк на презентації книги «Трипільська цивілізація у спадщині України». Ідею автохтонності українського народу у своїх творах упродовж всього життя відстоювала й Докія Гуменна.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В історії «материкової» української літератури ХХ століття ім'я Докії Гуменної тривалий час замовчувалося офіційною радянською критикою. Знайомство з творчістю письменниці розпочалося навесні 1992 року, але й сьогодні значна частина її художніх творів залишається маловідомою в Україні. Літературна спадщина Докії Гуменної тематично різноманітна, пронизана «українською ідеєю», актуальна й сьогодні.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження однієї із унікальних тем творчості письменниці.

менниці – праісторичного буття українського етносу.

Виклад основного матеріалу. Українські історичні корені привертали увагу Докії Гуменної з дитинства. Тому й під час перебування в Києві вона цікавиться засіданнями Археологічної комісії Академії наук, відвідує з'їзди Інституту археології, багато читає про археологічні знахідки Трипільської культури на теренах України і також разом із відомими археологами Тетяною Пассек, Петром Курінним, Неонілою Кордиш, Віктором Петровим бере участь в археологічних експедиціях на розкопках трипільських поселень. Докія Гуменна спостерігає за розкопками в селі Халеп'я неподалік Трипільля й приходить до несподіваного висновку: місцеве населення і є тими спадкоємцями Трипільської культури.

Письменницю не цікавлять династії, державні формації, війни й політичні змагання, а цікавить людність, що жила споконвіку на цій землі, що незалежно від загарбників й окупацій творила свої вірування, свої міфи-філософію, обряди і впродовж тисячоліть зберегла свою неповторну своєрідність. «Трипільля поклато основу нашого національного світогляду і витворило своєрідність, якої нема у всіх наших слов'янських сусідів» [5, с. 48–49], – приходить до висновку авторка.

Через захоплення прадавниною її часто звинувачували в примітивності, але письменниця це пояснювала так: «Мені кажуть, що я примітивна, що хочу знати все про моїх найближчих родичів, бо ой, як важко бути безрідною і чужою в цій епосі!.. Тому, читаючи про примітивні суспільства і уявляючи себе серед них, ставало мені радісно, легко і затишно. Це мій світ! Бо цей, що в ньому живу, – виштовхує, я не маю в ньому місця, він мені нецікавий» [3, с. 270–271]. Разом із тим, захоплення Докії Гуменної історичним минулим не можна трактувати лише як втечу від дійсності. Це внутрішня потреба осягнути життя первісних людей, що жили на території України, пізнати їх світогляд, культуру, щоб довести, що Трипільля – це початок української цивілізації, а сучасне населення України – це нащадками давньої великої цивілізації, яка існувала близько 5 тисяч років тому.

Цьому історичному зрізові минулого України присвячені її нариси «Трипільська статуетка» [11], «З історії сивої давнини» [4], «Оповідання про мустьєрського хлопчика» [10]; повість «Велике Цабе» [2], казка-есе «Благослови, Мати!» [1], збірка «Родинний альбом» [9], за визначенням авторки, розповідь про Трипільля «Минуле пливе

в прийдешнє» [5] та збірка мікронovel «Прогулянка алеями мільйоноліть» [8].

Твори письменниці на праісторичну тематику привернули увагу не тільки літературознавців, а й археологів, мовознавців, інших дослідників феномену Трипільської цивілізації. Відомі вчені-археологи, сучасники Докії Гуменної, Віктор Петров та Петро Курінний, ознайомившись із її повістю «Велике Цабе», свої враження написали в листах-рецензіях. Професор Петро Курінний підкреслив прагнення письменниці звернути увагу на те, що «сучасна українська етнокультурна культура українського народу виникла і сформувалась із трипільської культурної єдності і живе досі в багатьох відкликах її духу» [13, с. 148]. Віктор Петров, у свою чергу, наголосив на компетентності Докії Гуменної в обраній темі, її сміливості у виборі та вмінні «оригінального відтворення міфу відповідно до конкретно-археологічних матеріалів» [16, с. 148]. Разом із схвальною оцінкою написаного рецензенти вказали на деякі огріхи письменниці, що допомогло Докії Гуменній у дальшій творчості. Так, Петро Курінний детально обґрунтував ряд зауважень, одне із яких: «Краще ілюструвати Вашу думку, утворюючи ім'я народів від річок» [13, с. 146]. Письменниця врахувала це й в наступному творі про Трипільля – «Минуле пливе в прийдешнє» – питанню етимології назв присвятила не одну сторінку, зауважуючи: «Якщо є налище три компоненти, що з них складається цілісність: назва божества (русалки), назва народу (плем'я Русь) і назва місцевості (Русь, р. Рось), – то з якого часу походить наша стародавня назва? Від богині води Русь – Рось, а значить із матриархального часу, вагітного всім майбутнім, чи ж не так?» [5, с. 217].

Віктор Петров не випадково звернув увагу на сміливість Докії Гуменної у виборі праісторичної теми, оскільки питання походження українців у радянський період було представлено лише через бачення «Київської Русі як спільної колиски для братніх народів», а письменниця наважилася шукати прадавні витоки українського народу за часів, коли, за її ж словами, «Московщина стояла під двокілометровими горами криги, як на Україні вже буйно процвітало життя»» [1, с. 13].

Слід також зауважити, що в 30-і роки ХХ століття державне фінансування археологічних досліджень Трипільської культури, що своїм корінням сягала сивої давнини, участь у них провідних радянських учених-археологів (Петра Курінного, Віктора Петрова, Тетяни Пассек та ін.) були спричинені намаганням радянських ідеологів довести

ідею автохтонності нащадків Київської Русі, чим заперечити активно пропаговану в Європі нацистську теорію арійського походження німецької нації. Та результати наукових досліджень виявили своєрідність українського народу, самобутність саме його культури. Цим і пояснюється ліквідація Всеукраїнського археологічного комітету, припинення досліджень Трипільської культури, репресії щодо вчених, які займалися цими питаннями. Це ще раз аргументує відзначення Віктором Петровим сміливості Докії Гуменної.

Крім того, творча сміливість авторці потрібна була й для того, щоб силою думки та художньої уяви вирушити ще незвіданими стежками в загадкову добу прадавнього світу. «Це була відважна мандрівка в праісторію нашого народу. Це перша спроба вичарувати дух і характер українського народу в найдавніші часи та протягнути нитку органічної пов'язаності минулого і сучасного. І що найважливіше – перша така мандрівка, перший цього роду мистецький твір не тільки в українській, але й загальнослов'янській літературі» [12, с. 343], – наголосив Григорій Костюк. Він вдало підкреслив мету творів письменниці цього циклу: «Віднайти і переконливо довести конструктивну духовну єдність української людини в давноминулому і цим ствердити його історичне право на рівне і почесне місце в сучасному та майбутньому тепер вже тісної коліски людства – Землі» [12, с. 351].

На твори Докії Гуменної праісторичної тематики відгукнулися також Остап Павлів-Білозерський, Лука Луців, Оксана Лятуринська. Із поверненням імені Докії Гуменної з еміграційної в «материкову» українську літературу з'явилися дослідження, у яких учені також підкреслювали особливе місце творів письменниці на праісторичну тематику. Серед них – статті Миколи Мушинки, Віктора Мельника, Володимира Жили, Наталії Ішук-Пазуняк, але вони не містять літературознавчого аналізу книг цього циклу. Детальніший огляд художнього осмислення трипільського світу у творах Докії Гуменної знаходимо в статті Марії Лаврусенко [14] (розглядається повість «Велике Цабе») та в книзі Петра Сороки [17].

Там, де сучасність сягає коріннями в давнє минуле, Докія Гуменна обдумує задум історіософського та міфологічного екскурсу в минуле України.

Повість «Велике Цабе» присвячений добі Трипільської культури. Цей твір став, фактично, першою спробою в художній літературі описати мало-

відому світові епоху з її звичаями та віруваннями, відтворити світогляд наших прадавніх предків.

Докія Гуменна, створюючи, за словами самої письменниці, «вигадку на трипільську тему», зуміла поєднати наукові факти й вимисел, написавши, за визначенням авторки, «фантастичну повість на тлі праісторії». У сучасному літературознавчому визначенні це – історико-фантастична повість, у якій Докія Гуменна залучає відкриття археології і, лише коли не вистачає історичного матеріалу, творчу вигадку.

«Велике Цабе» – своєрідна мандрівка в історичне минуле, за 5–7 тисяч років дотепер, до часів Трипільської культури. Остап Павлів-Білозерський, сучасник Докії Гуменної, літературний критик, у рецензії на повість написав: «Оце появилася нова книжка тієї авторки з зовсім несподіваної ділянки, що заскочила всіх своєю тематикою, вперше заторкненою не лише в українському, але й у слов'янському письменстві» [15, с. 94]. Із цією думкою неможливо не погодитися, бо письменниця на науковому підґрунті створила мистецький твір, пов'язавши минуле із сучасним. Про це у своїй рецензії засвідчив й авторитетний знавець археології Віктор Петров: «Річ вашу написано вправно... Ваша концепція цілком оригінальна й цілком Ваша. Вона творча й опирається на той конкретний матеріал, який Ви знали. Це вже багато, власне більше, ніж багато, бо це є все... У Вас шлях оригінального відтворення міту відповідно до конкретних етнографічно-археологічних матеріалів» [16, с. 145].

Сама авторка не претендувала на наукову точність. Вона писала: «“Велике Цабе” – вигадка на трипільську тему. Мета праці – в доступній формі ознайомити широкі кола з відомостями про трипільську культуру» [7, с. 154]. Але письменниці вдалося набагато більше, вона підняла завісу таємничості над давноминулим і встановила невидимий зв'язок із сучасністю.

Головний герой повісті – Лука Савур, молодший науковий співробітник Інституту археології і скульптури. Сюжет розгортається в трипільському селищі під Києвом, де герой на основі знайденого скелету під час розкопок за допомогою сучасних наукових методів створює скульптуру прадавньої людини. У сні відтворений образ жінки переносить його в II тисячоліття до нашої ери, у загадковий трипільський світ. Лука перетілюється в одного з синів Лелеки-толоки. Він палко кохає Ягілку – дівчину із Яги-толоки, із якою одружується і проживає щасливе, але непросте життя. Мрії про гармонійне життя, достаток,

згуртування родів обриваються зі смертю героїв, яких ховають, насипаючи високу Савур-могилу.

Інша сюжетна лінія – це історія відданої дружби молодого Луки і коня Братчика. Докія Гуменна майстерно передає відчуття первісної людини, яка осідлала коня, зародження почуття дружби, побратимства між дикою твариною і доброзичливою людиною. І хоча приручення людиною коня, на думку Віктора Петрова, припадає на пізніший період історії людства, науковець переконаний у тому, що таке зміщення історичних пластів послужило реалізації творчої концепції авторки.

Кульмінацією повісті є зображення панорамної картини поховання Великого Цабе, свідком якого під час своєї подорожі стає Лука. Велике Цабе – уособлення володаря Таврії, пояснює етимологію цієї власної назви. Детальний опис звичаю в ритміці старовинних похоронних плачів допомагає читачам перенестися в прадавній час, відчутти особливу напругу дійства.

Іншим силовим полюсом повісті, на противагу похоронному обряду, є весільне дійство, яке символізує перехід дівчини в чужий рід. «Звичай умикання, – зауважує письменниця, – зовсім не являється свідомством рабського становища нашої прабаби, а навпаки, це свідомство довговічної боротьби материнського роду за споконвічні високі позиції жінки та її права» [7, с. 134].

Докія Гуменна створює романтичний образ дівчини Ягілки – уособлення первісної краси, що жила в гармонійній єдності з природою. Її замовляння для зустрічі з коханим наповнені чистотою і незайманістю, щирістю і добротою: «Та й кличу я тебе і серцем, і червоними устами, і чарами, і піснею, і великою тугою. Прилинь, соколе, білокрилий лебедю» [7, с. 78].

Розшукуючи дівчину, Лука мандрує незанимким світом, знайомиться з його родовим устроєм, де править жінка-мати, з особливостями різних родів-толок, із матеріальними й культурними здобутками давніх українців. При цьому простір твору, як наголошує письменниця в «Післяслові», – це територія сучасної України, а змальовані міста – сучасні археологічні назви відкритих трипільських поселень: Коломийщина, Усатово, станція Костромська, Володимирівка.

Зовнішня канва романтичного сюжету є тим художнім засобом, що дає змогу письменниці ознайомити читачів із відкриттями археологічної науки. У роботі із «сухим» фактичним матеріалом Докія Гуменній вдається показати добу в живих образах, на сторінках книги оживають давні посе-

лення, стають реальними герої, їх переживання, вчинки, конфлікти.

Розповідь письменниці про ту добу відзначається добірним метафоричним словом, багатим самобутнім образним світом, що створює яскраві картини далекого минулого. Річка в повісті «блищить внизу синьою гадюкою, сичить білою піною поміж скелями», або «Мати Рось розпустила своє сиве волосся по всіх плечах» [7, с. 31]. Докія Гуменна описує анімістичний світогляд, характерний для давніх вірувань, який знайшов відображення в розвитку нашої мови, де зостався аж до сьогодні. Ми говоримо: сонце зійшло, зайшло, сіло, грім ударив, тощо – це вислови анімістичного світогляду, на реальний зміст яких сьогодні навіть не звертаємо увагу, сприймаючи їх як сталі вирази.

Григорій Костюк повість Докії Гуменної «Велике Цабе» назвав «найкращим її успіхом в жанрі історіософічної та мітологічної візії» [12, с. 245]. А Віктор Петров (Домонтович) слушно визначив головне значення цієї повісті: «Насамперед, треба було б говорити про саму “проблему теми”, “проблему мітотворчості”. Це велика тема, я сказав би, незаперечна тема. Особисто я її боюся. Особисто у мене не вистачало б сміливості. Можна вас із цим вітати. Гратися з вогнем можуть або факіри, або ж щирі люди. Ви щира! Ви входите у вогонь, як саламандра: бо саламандри живуть у вогні. Для вас ясно і просто те, до чого я особисто – в художньому творі – ніяк не наважуюся доторкнутися...» [16, с. 145]. Міфотворчість, незаперечно, є однією із характерних особливостей стилю Докії Гуменної. До зазначеного можна додати, що повість «Велике Цабе» – це один із найкращих творів на праісторичну тематику в українському письменстві ХХ століття.

Казка-есе «Благослови, Мати!» занурює читача в особливості святкування українського весільного обряду, ще раз підкреслюючи автохтонність українського народу. Письменниця звертається до доби, коли жінка була головою роду, повертає увагу читача до особливої ролі жінки, матері в Трипільській культурі.

Докія Гуменна вказує на охоронне значення заклик: «Благослови, Мати!», який, на її переконливу думку, із давніх часів надійно охороняє людей на українських просторах. Письменниця шукає відповідь на запитання: «Що ж є в нашому народі таке, що не дало розсмоктатися серед інших, загинути в катастрофах, буреломах і лютих завірюхах, яких доля щедро насипала на шляху становлення? Культ матері... – і приходять

до висновку, – ось той талісман-різець, що формує українську особистість та стійкість у завірюхах, деформаціях і катастрофах. Він незмінний, хоч все навколо міняється. І він береже духовну субстанцію» [1, с. 18].

Казка-есе «Родинний альбом» є художнім відображенням життя прадавніх українців. Письменниця використовує форму родинного альбому, перегортаючи сторінки якого читач спостерігає еволюцію тотемних символів. Це і культ дворога, від звізди-корови, сонця-бика до Сварога й Велеса. Цю еволюцію письменниця вважає етапом становлення релігійного світогляду наших предків, законним їх шляхом до віри в єдиного Бога. Відповідно до сучасної термінології, цей твір можна назвати науковою фантастикою-мандрівкою таємничими минулими тисячоліттями.

У повісті «Минуле пливе в прийдешнє» є підзаголовок: «Розповідь про Трипілля». Підкреслюючи це, Докія Гуменна вказує, що хоче віднайти прадавнє українське коріння, поєднавши його з сучасністю. Підтверджуючи давність існування праукраїнців письменниця звертається до нових археологічних знахідок та відкриттів, указує на вдале місцезнаходження України, досліджує багатство, мелодійність і пісенність української мови, привертає увагу читача до її спорідненості з шумерською мовою та санскритом.

Докія Гуменна намагається у творі дати відповідь на запитання: чи були трипільці нашими предками, чи відтоді починається історія українського народу? У пошуках відповіді вона звертається не тільки до археологічного, етнографічного чи історичного матеріалів, а й опирається на підсвідомість своїх сучасників.

Висновки. Отже, письменниця у творах про часи Трипільської цивілізації через художнє осмислення ролі та місця у світовій культурі знакової символіки української матеріальної культури, шляхом свого спостереження як фахівця-мовознавця над історичними мовними явищами, через зображення еволюції тотемних культів зробила одну з перших спроб художнім словом змалювати формування світогляду прадавніх українців, звернути увагу на глибинні його корені у свідомості сучасних українців.

Завважаючи нові обрії української державності, Докія Гуменна писала: «Такий історичний час! Так усе почало рости, все готове, хоче розвиватися... А на цьому нависла грізна небезпека, і може все враз обернутися руїною й безнадією... Де тут місце оптимізму? І є. Знаходжу я надію навіть не там, де шукала, не в сучасності, а в вислові археолога В. Петрова, навіть про далеку від нас добу. Він казав: Україна не раз зазнавала уже руїни, переживала занепад і реформацію, але проходив час, окупант зникав, а Україна продовжувала свій природний шлях розвитку... Я тут від себе додаю, що перемогли ідеї автохтона. Я можу ці обдумування проектувати на сучасне. 300 років панування московського окупанта; 70 років панування більшовика-окупанта, а тепер приходить доба віднови свого природного розвитку. Треба тільки розібрати, що дійсно підноситься з ґрунту, а що підробляється під українське і хоче заглушити, позасідавши кращі місця» [16, с. 148]. Ці слова красномовно підтверджують важливість праісторичної теми творів письменниці для осмислення та усвідомлення сучасних українських державотворчих процесів, для ствердження української національної ідентичності.

Список літератури:

1. Гуменна Д. *Благослови, Мату!* Казка-есеї. Київ: Видавничий дім “KM Academia”, 1995. 287 с.
2. Гуменна Д. *Велике Цабе*: Повість. Нью-Йорк: Без видавництва, 1952. 162 с.
3. Гуменна Д. *Дар Евдотеї. Испит пам'яті*. Київ: Дніпро, 2004. 520 с.
4. Гуменна Д. З історії сивої давнини: Нарис. *Молодий більшовик*, 1940. № 10–11. С. 135–143.
5. Гуменна Д. *Минуле пливе в прийдешнє: Розповідь про Трипілля*. Нью-Йорк: Видання Української Вільної Академії Наук у США, 1978. 384 с.
6. Гуменна Д. *Небесний змій*: Фантастична повість. Нью-Йорк: Науково-дослідне товариство української термінології, 1982. 272 с.
7. Гуменна Д. Післямова. В: Гуменна, Д. *Велике Цабе*: Повість. Нью-Йорк: Б.в., 1952.
8. Гуменна Д. *Прогулянка алями мільйоноліть*: Мікромовели. Нью-Йорк; Балтимор: Смолоскип, 1987. 170 с.
9. Гуменна Д. *Родинний альбом*. Нью-Йорк: Об'єднання Українських Письменників «Слово», 1971. 352 с.
10. Гуменна Д. Оповідання про мустьєрського хлопчика. *На зміну*. 1940. № 51. С. 4–5.
11. Гуменна Д. Трипільська статуетка: Нарис. *На зміну*. 1939. 10 серпня. С. 5–6.
12. Костюк Г. На перехрестях життя та історії. *У світі ідей і образів: Вибране: Критичні та історико-літературні роздуми: 1930–1980. Без міста: Сучасність*, 1983. С. 311–352.

13. Курінний П. Лист-рецензія. В. Гуменна, Д. Велике Цабе. Нью-Йорк, 1952. С. 144–148.
14. Лаврусенко М. Трипільський світ у художньому осмисленні Докії Гуменної. *Українська мова і література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2004. № 2. С. 192–204.
15. Павлів-Білозерський О. Рецензія на книгу: Гуменна Д. *Велике Цабе*. Народна воля. Ч. 4. 1953. С. 94–96.
16. Петров В. Лист-рецензія: Гуменна Д. *Велике Цабе*. Нью-Йорк: Б.в., 1952. С. 145–148.
17. Сорока П. Докія Гуменна. Літературний портрет. До 100-ліття з Дня народження письменниці. Тернопіль: Арій, 2003. 496 с.
18. Черняк В. Трипілля – вікно у початок історії. В: *Трипільська цивілізація у спадщині України*. Київ: Видавничий центр «Просвіта», 2003. С. 37–41.

Kolomiets O. V. THE WORLD OF TRYPILLIA CIVILIZATION THROUGH THE PRISM OF DOKIA HUMENNA'S CREATIVITY

The article considers the artistic features of Dokia Humenna's works on prehistoric themes. She became the first and only writer not only in Ukrainian, but also in all-Slavic literature of the twentieth century, who addressed the topic of Trypillia culture, which scientists later, realizing the greatness of the discovery, will call Trypillia civilization.

A whole cycle of her works is dedicated to this historical period of Ukraine's past: sketches "From the history of old time" (1940), "Tripilska statueta" (1939), "The shard Secret" (1940); the story "About the Mousterian boy" (1940), the story "Great Tsabe" (1952), the tale-essay "Bless you, Mother!" (1966), "Family album" (1971), the story about the Trypillians "The past floats into the future" (1978) and the collection of micronovelas "A walk through the alleys of millionsyears" (1987).

The first essays were written under the influence of an archaeological expedition near the village Trypillia in which the author herself took part – the latest are the creative inspiration of the writer already in the distant overseas worlds. But they are united by the idea of the autochthony of the Ukrainian people, which Dokia Humenna defended throughout her life, claiming that Trypillia laid the foundations of our national worldview.

Some researchers have drawn attention to Dokia Humenna's courage in choosing a prehistoric theme. The question of the origin of the Ukrainian people in Soviet historical science was considered only through the prism of Kievan Rus as a common cradle for fraternal peoples, and the writer dared to dispel this myth by claiming that Muscovy stood under two kilometers of ice when life in Ukraine was already flourishing. The writer's fascination with the historical past cannot be interpreted as an escape from Soviet reality alone.

It is an internal need to understand the lives of people who lived in Ukraine about five thousand years ago, to know their worldview, culture and prove that the modern population of Ukraine is a descendant of a great civilization.

Key words: autochthony, emigration literature, identity, fairy tale-essay, mainland literature, science fiction, novel, prehistoric theme, Trypillian civilization.